

Ónozó Livia

Hogyan erősíthető még a magyar munkapiac hosszú távú felzárkózása?

A hazai munkaerőpiaci aktivitás és foglalkoztatás nemzetközi összevetésben is jelentősen emelkedett az elmúlt években. Ebben a cikkben azt mutatjuk meg, hogy a régió „bezzegországához”, Csehországhoz képest mely területeken van lehetőség további felzárkózásra a munkaerőpiaci mutatók tekintetében. Eredményeink szerint a hazai népesség struktúrájából fakadó különbségek (demográfiai tényezők, iskolázottság) a Csehországhoz viszonyított lemaradásunk felét magyarázzák. Ezeket a tényezőket csak hosszú távon lehet befolyásolni, így a munkaerőpiaci felzárkózásunk kulcsa az oktatási és az egészségügyi rendszerben rejlik.

Magyarországon a munkapiaci aktivitás és foglalkoztatás az elmúlt években jelentősen emelkedett. A 15-74 éves korosztályban 2010 és 2016 között az aktivitási ráta 54,8 százalékról 60,9 százalékra, a foglalkoztatotti ráta 48,7 százalékról 57,7 százalékra nőtt, az éves adatok alapján az aktívak száma 384 ezer fővel, a foglalkoztatottaké 619 ezer fővel emelkedett. Ezáltal közelebb kerültünk az uniós átlaghoz, hosszú távon azonban még van tér az aktivitás bővülésére. A hazánkhoz méretében és történelmi háttérében hasonló, regionális összevetésben kiemelkedő mutatókkal rendelkező Csehországhoz képest Magyarországon az aktivitási ráta 2016-ban 4,3 százalékponttal volt alacsonyabb. Arra a kérdésre kerestük a választ, hogy miből fakad a munkapiaci aktivitás eltérése a két ország között, azaz, mely csoportokban jelentkezik a különbség a népesség munkapiaci aktivitásában, iskolai végzettség és kor szerinti bontásban.

1. táblázat: Népeség, aktivitás és foglalkoztatottság Csehországban és Magyarországon

Demográfiai és munkapiaci mutatók	Csehország			Magyarország		
	2010	2015	változás (ezer fő v, százalékpont)	2010	2016	változás (ezer fő v, százalékpont)
Népeség (ezer fő)	10 462,1	10 538,3	76,2	10 014,3	9 830,5	-183,8
15-74 éves népeség (ezer fő)	8 334,6	8 201,0	-133,6	7 662,7	7 507,5	-155,2
Aktív népeség (ezer fő)	5 258,5	5 298,5	40,0	4 201,8	4 586,2	384,4
Foglalkoztatottak száma (ezer fő)	4 875,0	5 030,5	155,5	3 732,4	4 351,6	619,2
Aktivitási ráta (%)*	63,1	65,2	1,5	54,8	60,9	6,1
Foglalkoztatotti ráta (%)*	58,5	62,5	2,8	48,7	57,7	9,0

Forrás: Eurostat, Munkaerő-felmérés

Megjegyzés:* Csehország és Lengyelország aktivitási és foglalkoztatotti rátájának összehasonlításakor egyaránt 2016. I-III. negyedéves átlaga került kiszámításra

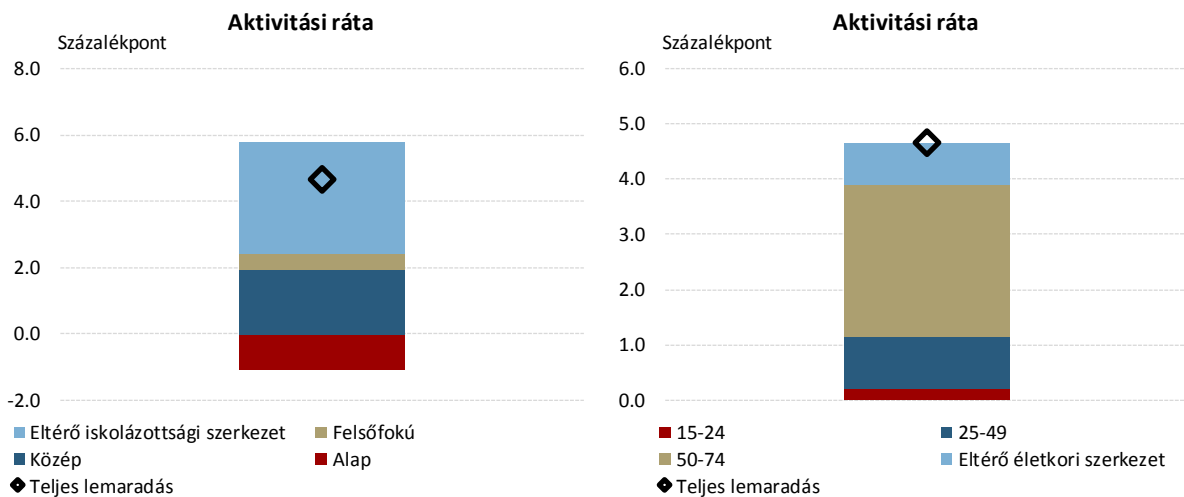
Magyarország munkapiaci lemaradása Csehországhoz képest a rendszerváltást követően, az eltérő gazdasági átmenet, a különböző privatizációs stratégiák, illetve a két ország közötti alapvető gazdasági különbségek következtében alakult ki. A hazai, sokszerű átmenet jelentősen csökkentette a munkapiaci aktivitást és a foglalkoztatást, ami máig ható következményekkel járt, míg Csehország esetében nem volt jelentős hosszú távú munkaerőpiaci következménye a piacgazdasági tranzíciónak. A folyamat következtében a kilencvenes évek végén a magyar aktivitási ráta mintegy 14 százalékponttal maradt el a cseh szinttől. Ez a különbség még 2010-ben is 8,3 százalékponton állt, majd a célzott munkapiaci politika következtében 2016-ra közel megfeleződött.

A magyar és cseh aktivitási ráta eltérése a népeség demográfiai és iskolázottsági összetételével részben magyarázható. Az összetétel-hatás számszerűsítéséhez a rendelkezésre álló legfrissebb, 2015-ös év részletes adatait használtuk. Az aktivitási ráták eltérése két hatás eredőjeként adódik: egyrészt a népeség összetételének, másrészt az egyes csoportok aktivitásának különbözőségéből.

Az iskolai háttér tekintetében az aktivitási hányad különbségének közel fele összetétel-hatásokból adódik (1/1. ábra). A munkaképes korú népeségben

Magyarországon nagyobb az alapfokú, és kisebb a középfokú végzettségűek aránya, mint Csehországban. Mivel a középfokú végzettségűek nagyobb hányada aktív, az alacsonyabb magyar aktivitás részben e csoport alacsonyabb arányából fakad. Emellett nálunk a középfokú végzettségűek aktivitási rátája is alacsonyabb, mint Csehországban.

2. ábra: Százalékpontos hozzájárulás a cseh és a magyar aktivitási ráta különbségéhez korcsoportok és iskolai végzettség szerint (2015)

Forrás: MNB számolás Eurostat adatok alapján

Az 50 év felettek alacsony aktivitása adja a lemaradásunk legnagyobb hányadát (2/1. ábra). Az idősebbek alacsonyabb munkapiaci részvétele abból adódik, hogy a munkaerőfelmérések szerint a magyar 50 év feletti népesség munkavégző képessége, azaz egészségi állapota és iskolázottsága elmarad a cseh időskorúakétól. Ebben meghatározó, hogy e korosztályban a megváltozott munkaképességű emberek aránya magasabb, foglalkoztatási mutatóik pedig lényegesen alacsonyabbak, mint Csehországban.

Az egészségi állapotban mért különbség egyik indikátora a várhatóan egészségben eltöltött évek száma. Az Eurostat adatai szerint Csehországban a nők átlagosan 65, a férfiak 63,4 évig élnek egészségben, míg Magyarországon ezek a határok mintegy 5 évvel lejjebb vannak: a nők esetében 60,8, a férfiaknál 58,9 év. Az idősebb korosztály alacsonyabb aktivitása tehát részben abból fakad, hogy míg Csehországban az egészségben töltött átlagos várható élettartam határa a nyugdíjas évekre tolódik, hazánkban évekkal megelőzi azt, különösen a férfiak esetében. Ennek is köszönhető, hogy az aktivitási rátában mért

lemaradásunk jelentősen nagyobb a férfiaknál, főként a 60 év feletti korosztályokban.

Eredményeink alapján úgy látjuk, hogy a cseh és magyar aktivitás még fennálló különbségének hozzávetőlegesen a felét lehet rövid távú munkapiaci eszközökkel kezelni. A fennmaradó rész hosszú távú beavatkozásokkal, az oktatási és egészségügyi rendszeren keresztül csökkenthető. Az átlagos iskolai végzettség emelkedése növelné a munkapiaci aktivitás valószínűségét, a munkapiac által elvárt készségek és képességek fejlesztése pedig a súrlódások csökkentésével segítené a munkát keresők elhelyezkedését.

„Szerkesztett formában megjelent a Portfolio.hu oldalon 2017. április 19-én.